

FREDRIK
BAKMAN

SLIKA S MOREM

Preveo s engleskog
Nikola Pajvančić

■ Laguna ■

Naslov originala

Fredrik Backman

MY FRIENDS

Copyright © 2025 by Fredrik Backman

Copyright engleskog prevoda © 2025 by Neil Smith

Translation copyright © 2025 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Svakome ko je mlad i želi nešto da stvori.
Samo napred.*

*Svet često nije dobar prema novim talentima,
novim delima. Novome su potrebni prijatelji.*

Anton Ego

JEDAN

Luiza je tinejdžerka, najbolja vrsta ljudskog bića. Dokaz za to veoma je jednostavan: mala deca misle da su tinejdžeri najbolji ljudi, tinejdžeri misle da su tinejdžeri najbolji ljudi, a samo odrasli misle da tinejdžeri nisu najbolji ljudi. A to je, naravno, zato što su odrasli najgora vrsta ljudi.

Jedan je od poslednjih dana pred Uskrs. Luizu će vrlo skoro izbaciti sa aukcije umetničkih dela zbog vandalizovanja jedne skupocene slike. Stare gospođe će vrištati, doći će policija, a ništa od toga uopšte nije bilo deo plana. Da je ne hvalimo, ali Luiza je imala savršen plan. Nije plan bio kriv što ga se ona nije pridržavala. Jer ponekad je Luiza genijalna, a ponekad nije, a problem je što i ona genijalna i ona manje genijalna Luiza dele isti mozak. Ali plan? Plan je bio savršen.

Aukcija je mesto gde izuzetno bogati ljudi dolaze da kupuju suludo skupa umetnička dela, tako da tinejdžeri nisu dobrodošli, a pogotovo ne tinejdžeri sa rancem punim sprejova. Odrasli bogataši previše gledaju vesti o „aktivistima“ koji provaljuju i vandalizuju čuvene slike, pa zbog toga na ulazu stoje čuvari od sto pedeset kila i nula grama smisla za humor. To su tipovi sa

toliko mišića da neki od njih čak nemaju ni latinski naziv, jer u doba kada se govorio latinski, toliko razbacane budale još nisu ni postojale. To međutim nije trebalo da bude problem, jer je plan bio da Luiza uđe, a da je obezbeđenje uopšte ne primeti. Jedini problem s planom bio je što je Luiza trebalo da ga sprovede u delo. Ipak, mora se priznati da je *početak* bio dobar, jer se aukcija održava u staroj crkvi. To znamo jer svi bogataši na aukciji neprestano ponavljaju: „Jeste li znali da je ovo nekada bila crkva?“, jer bogataši vole da podsećaju jedni druge koliko su neverovatno bogati – toliko su bogati da mogu da kupuju stvari od Boga.

Za nekoliko dana, kad počnu uskršnji praznici, niko od okupljenih neće ni pomisliti na Boga, jer tada Bog neće imati ništa zanimljivo da im proda. Ali kod Boga je neverovatno zanimljivo to što on razume ljudske potrebe, pa tako crkve uvek imaju toalete, i zato je Luiza u crkvu ušla kroz prozor toaleta, potpuno u skladu sa planom. To je naučila od svoje drugarice Fiš. Fiš je najbolja u svemu. Na primer, najbolja je u gubljenju stvari i najbolja je u lomljenju stvari, a pogotovo je najbolja u provaljivanju. A Luiza? Ona je loša u gotovo svemu, ali je dobra u besu. Da je ne hvalimo, ali u tome je zaista svetska klasa. Posebno je besna zbog toga što bogataši kupuju umetnička dela, jer bogataši su najgora vrsta odraslih, a najgori način da se umetničko delo uništi jeste da se na njega zalepi cena. Zato odrasli bogataši mrze ono što Luiza iscrta na zidovima zgrada. Ne zato što vole zidove, već zato što mrze činjenicu da postoje besplatne lepe stvari.

I tako je Luiza ušla kroz prozor s rancem punim sprejova i savršenim planom. Kada se dočekala na pod toaleta, na trenutak je zastala i na zidu nacrtala veoma realističan portret čuvara. Neki površniji umetnik možda bi ih prikazao kao bikove, s obzirom na to da im je vrat toliko debeo da se ne vidi gde im počinje glava, ali Luiza to nikada ne bi uradila. Jer ona vidi ljude iznutra. Zato ih je naslikala kao meduze. Jer, baš kao i čuvari, ni meduze nemaju ni kičmu ni mozak.

Zatim je obukla čistu belu košulju i ušunjala se u gomilu.

Treba reći da Luiza mrzi mnogo stvari na sebi, ali najviše mrzi svoju visinu i težinu. U detinjstvu je želela mnogo toga, ali možda najviše da bude sitnija. Ne voli svoje telo jer ga ima previše, ne voli svoj glas jer je predubok, ne voli svoj mozak jer je stalno tera da priča kad je nervozna. A najviše od svega ne voli svoje srce, jer je uvek nervozno. Glupo, glupo srce.

S obzirom na sve to, verovatno biste pomislili da je neko ipak primetio kada je kročila u staru crkvu. Ipak, prvo morate razumeti da odrasli bogataši retko primećuju bilo šta sem sopstvenog odraza u ogledalu. Zidove prekrivaju skupe slike, sve jedno remek-delo veće od drugog, ali prostorija je puna ljudi koji osmatraju svoje frizure u odrazu na čašama šampanjca. Neke dobro raspoložene žene neprekidno fotografišu, ali ne umetnička dela, već jedna drugu. Neki ozbiljni muškarci razgovaraju o svojim omiljenim slikama, ne kao o umetničkim delima, već kao o investicijama – kao da su uramljene novčanice. Onda muškarci počinju da pričaju o golfu, a žene se grohotom smeju nečemu fantastičnom, jer sve je u njihovim životima najbolje, svi su divni, i zar nije neverovatno da je ovo nekada bila crkva? Naravno, niko od njih ne sme da kaže šta zaista misli o slikama na zidovima, previše se plaše da slučajno ne pomisle nešto pogrešno. Mišljenje uvek mora prvo da iskaže neko drugi, da bi oni znali šta smeju da vole. Jedna žena vraća se iz toaleta sa užasnutim izrazom lica, jer je neko na zidovima nacrtao „grafite“. Sprej još uvek smrdi, i sada je, kaže, hvata migrena.

„Grafiti? Užasno! Vandalizam!“, uzvikuje jedna žena, a druga šapuće:

„Ali... šta ako su oni možda deo izložbe? Šta ako su oni... umetnička dela?“

Panika se širi kroz društvo, kao mokraća u šatoru. Šta ako nisu u pravu? Žene žurno prilaze muškarcima koji razgovaraju o golfu da ih pitaju jesu li to umetnička dela. Jedan muškarac pita: „Je li istaknuta cena?“

Žene odmahuju glavom i smeju se. Nema cene, nema umetnosti, o kakvo olakšanje! Muškarci opet pokazuju slike na zidovima i nastavljaju da pričaju o investicijama. A kada pričaju o najboljoj investiciji u celoj crkvi, pokazuju na jednu sliku i kažu: „*Slika s morem*“, kao da je ona samo to: plava i skupa.

Bes? Luizi nije jasno kako bi uopšte mogla da oseća nešto drugo.

Konobari u belim košuljama kruže oko gostiju i služe kanapee, jer bogataši vole sićušnu hranu. Sve drugo treba da bude ogromno – osim poreza i sendviča. Konobare niko ne gleda u oči, osoblje je za odrasle bogataše toliko nebitno da čak i ne primećuju činjenicu da jedna konobarica nosi ranac.

Luiza se pažljivo provlači kroz gomilu. Ako čitav život osećate da ste preveliki, naučićete kako da ne smetate, i zato tek pošto vidi sliku koju je tražila, iznenada je obuzima panika. Zbog nje je obuzima tolika sreća da joj se čini kako svi prisutni čuju kako joj glupo, glupo srce bije u grudima. Niko međutim ne reaguje. Što i nije toliko čudno jer su odrasli zaboravili taj zvuk.

Slika s morem delo je slavnog umetnika „K. Jata“. To je najskuplja slika na celoj aukciji, pa je svi žele, ne zbog onoga što ona jeste, već zbog priče koja je prati. To je navodno prva slika koju je K. Jat naslikao, kada mu je bilo četrnaest godina. Čudo od deteta. Tako je počela njegova karijera. Ali muškarci koji pričaju o golfu ne mare za to, oni žustro govore ženama koje piju šampanjac da je slika pre svega „prokleto dobra investicija“ zbog sasvim drugih priča. Zato što novine pišu da je umetnik narkoman, da je u tako lošem stanju da više uopšte ne izlazi iz kuće, pa ako kupac bude imao sreće – možda uskoro umre! Zamislite koliko bi tada vredela!

Svi se smeju. Luiza steže pesnice.

Slika je već skupa. Toliko skupa da ispred nje visi somotsko uže. Toliko posebna da bi se, ako neko siromašan slučajno

udahne u njenoj blizini, možda uvredila. Pored užeta stoji sitna starica, nakićena dijamantima, i deluje veoma nesrećno, što je, u njenu odbranu, verovatno jedini izraz koji njeno lice može da poprими, s obzirom na to da je pretrpelo toliko estetskih operacija da izgleda kao previše čvrsto vezana patika.

„Evo je, *Slika s morem!*“, nesrećno sikće svom mužu, jer je slika manja nego što je zamišljala. Nesrećnica je, izgleda, očekivala da je more veće.

Njen muž, starac sa ručnim satom veličine odrasle kornjače i toliko tesnim pantalonama da mu zadnjica izgleda kao da ima sopstvenu zadnjicu, uopšte ne gleda sliku, već samo čita natpis pored nje, da ustanovi procenjenu vrednost na aukciji. On deluje srećno, jer ovakve slike ne može da kupi bilo ko, a to znači da on nije bilo ko. Žena kaže da je šteta što nije narandžasta, jer im je ovog leta u vikendici sav nameštaj u narandžastim nijansama. Njen glas govori da je takođe nezadovoljna što sladoled nije više nalik na krastavce, ili što kvake nisu više nalik na operu – kao da je svet izuzetno drzak što se većito ne prilagođava svakom njenom hiru.

„Čarlse, možda bismo mogli da je stavimo u narandžasti ram?“, predlaže ona, ali starac ne odgovara jer su mu usta puna sićušnih sendviča.

Luiza ih sve mrzi. Muškarce koji investiraju i žene koje fotografіšu. Staricu koja renovira i starca koji konzumira. Bože, koliko ih samo mrzi. To morate da znate jer u suprotnom nećete razumeti šta jedna slika može da učini čoveku.

Luiza u rancu pored sprejova ima i pasoš, kao i staru razglednicu na kojoj veoma nesigurnim rukopisom piše: *Ovde je prelepo, sunce sija svaki dan. Nedostaješ mi, vidimo se uskoro. – Mama.* I to morate da znate da biste razumeli da, pošto se Luiza provukla kroz gomilu i konačno stoji pred užetom ispred slike koju svi ostali u prostoriji vide samo kao prikaz mora, ona

više ne stoji u staroj crkvi. Nije sama. Nije čak ni besna, čak ni na svoju drugaricu, koja tako vešto ume negde da provali, ali nema pojma kako da odatle pobjegne.

Jednom su Fiš i Luiza usred noći provalile u salon za tetoviranje pa su jedna drugu tetovirale. Luiza je Fiš na mišici nacrtala srce, i to je bilo najlepše srce koje je Fiš u životu videla. Zatim je Fiš istetovirala Luizi podlakticu, a to je bilo neverovatno ružno, prosto neshvatljivo grozno, zato što je Fiš bila najbolja u gotovo svemu, ali je jezivo crtala. Tetovaža prikazuje jednorukog čoveka na drvetu i Luizi u životu nijedan crtež nije bio draži. Kada su se upoznale, u domu, gde se noću niko nije usuđivao da zaspi, Fiš je čitavu noć Luizi šapatom pričala viceve. Omiljeni joj je bio: „Kako da skineš jednorukog čoveka sa drveta? Samo mu mahneš!“

Niko nije umeo da se smeje sopstvenim šalama kao Fiš, Luiza nikada nije čula lepši zvuk i nikada nije upoznala neodoljiviju osobu. Fiš je ponekad noću provaljivala u poslastičarnice jer je malo šta volela više od sladoleda, ali je češće provaljivala u farbare jer su Luizi trebali sprejovi s bojom. Jednom su provalile u gvožđaru jer su im trebali šrafčigeri, ali su stotinu puta provalile u bioskop, na kasne projekcije, jer je Luiza malo šta volela više od filmova.

Sa sedamnaest godina su skoro svake noći spavale jedna kraj druge u hraniteljskom domu, s mrljama od sladoleda na odeći i grudima punim smeha, sa komodom gurnutom na vrata, sa šrafčigerima u rukama, ako neko pokuša da uđe. Kad odrastate bez roditelja, naviknete se na mnogo toga čudnog, i toliko se brzo naviknete da imate jednu jedinu osobu koju volite da te navike ne možete da se oslobodite.

Luizu je mnogo toga bolelo, ali je Fiš bolelo više. Luiza je mrzela stvarnost, ali Fiš zaista nije mogla da je podnese. Luiza je nekoliko puta probala drogu, ali Fiš nije mogla da se zaustavi. Luiza je još imala sedamnaest godina kada je Fiš napunila osamnaest pa je morala da ode iz hraniteljskog doma. Fiš je

obećala Luizi da će sve biti u redu, ali Luiza je bila njena jedina dobra osoba, i posle dovoljno noći koje su provele razdvojene, Fiš je pronašla drugačije ljude. Bežala je od stvarnosti, u flašu, u maglu. Odrasli misle da će zaštititi decu tako što će ih sprečiti da odlaze na opasna mesta, ali tinejdžeri znaju da je to besmisleno. Jer najopasnije mesto na svetu je ono u nama. Krhka srca će pući i u dvorcu i u mračnoj uličici.

Luiza je već tri nedelje sama na svetu jer su je tada svi odrasli slagali da je Fiš izvršila samoubistvo. To nije bila istina. Fiš nikom odraslom nije nedostajala kada je umrla, kao što oni nikada neće primetiti siroče odraslo u deset različitih hraniteljskih domova, jer je mnogo lakše krivicu svaliti na preveliku dozu tableta. Luiza međutim zna istinu: stvarnost je ubila Fiš. Ugušila ju je klaustrofobija, pošto je bila zarobljena na ovoj planeti, umrla je od neprekidne tuge.

Sve to morate znati o Luizi, inače nećete razumeti šta jedna slika može da znači. Da postoji brzina kojom srce može da kuca, a koju više ne pamtite kad prestanete da budete mladi. Da postoje toliko lepa umetnička dela, da se tinejdžer oseća preveliko za sopstveno telo. Da postoji sreća koja toliko preplavi, kao da vam duša izbija kroz kosti. Da možete videti sliku i u jednom trenutku svog života, u jednom jedinom dahu, zaboraviti da se plašite. Ako ste to nekada doživeli, znate kakav je osećaj. Ako niste, verovatno nema načina da vam se objasni.

Jer to nije slika mora. To bi pomislili samo glupi odrasli.

DVA

Starica još nije primetila Luiziu, a to se uklapa u plan. S obzirom na to koliko je neobično visoka, Luiza neobično vešto ume da postane nevidljiva. Tajna je u spoznaji da nikome ništa ne značiš. Da si bezvredna.

Žena, koja se oseća veoma važno i zbog toga je veoma vidljiva, u tom trenutku ima i važnija posla, zato što je upravo spazila muškarce i žene koji razgovaraju o investicijama, pa prezrivo frkće: „Gledaj, Čarlse! Danas ovde puštaju baš svakakav svet, čak i ove vulgarne nove bogataše. Ma vidi ih samo! Ni ukusa, ni stila!“

Kaže „nove bogataše“ kao da je to nekakva užasna zaraza, jer ljudi poput nje vole da sve bude staro. Ona želi antikvitetni nameštaj, staro vino i stari novac. Novi treba da budu samo sportski automobili i veštački kukovi. Ljudima poput nje se, što su bogatiji, sve manje stvari sviđa, sve dok jednog dana ne postanu toliko bogati da počnu da mrze čak i druge bogataše, a to je zapravo jedino što se Luizi kod njih koliko-toliko dopada.

Žena razdražljivo gleda muža i upita: „Čarlse, da li ti mene uopšte slušaš?“

On odgovara: „Da, da, draga. Slušam te. Kupićemo onu sliku sa morem. Kako se beše zove slikar? K. Jat? Kakvo je to uopšte ime? Misliš da ima još onih sendviča?“

* * *

Niko ne primećuje kada Luiza otvori ranac pun sprejova. Niko ne primećuje kada prođe ispod užeta i priđe slici. Nikada neće moći da objasni ono što oseća kada je vidi. Možda je takav osećaj kada postanete roditelj, pomišlja: ne postoje reči. *Nedostaješ mi, vidimo se uskoro.* – *Mama*, piše na razglednici u rancu. Luiza zavlaci ruku duboko u njega.

„Hej, ti! Šta to radiš! Zabranjeno je toliko prilaziti slici!“, iznenada neko viče iza nje.

To je starica, zvuči vrlo ljutito, ali kada je nekome koža toliko zategnuta da su obrazi iza ušiju, drugima je teško da znaju šta zaista oseća. Ima emotivan raspon abažura.

I to je trenutak kada Luiza prestaje da sledi plan. Nije plan kriv, jednostavno joj je mozak ponekad pretrpan, jer u njemu moraju da žive i genijalna i manje genijalna Luiza. Zato se Luiza okreće, sa suzama u očima, i viče na ženu: „To nije slika mora!“

Žena brzo zakoraćuje unazad i gleda u Luizu kao da ju je upravo napao komad nameštaja. Da li joj se to on upravo *obratio*?

„Jesi li ti... da li si potpuno... Odmah se udalji od te slike!“, naređuje, na ivici da se onesvesti zbog tolike drskosti.

Ali Luiza ostaje da mirno stoji s druge strane užeta i trepćući potiskuje suze. Šapuće:

„To nije slika mora. Ti nafrakana buržujska prostakušo.“

Žena se od silnog besa zamalo guši i toliko snažno grabi muža da se on zagrcne sićušnim sendvičem pa se i sam zamalo guši.

„Čaaaaarlse!“, vapi žena, dok starac pljuje mrvice hleba po njenim dijamantima pa srdito upire prstom u Luizinu belu košulju, kao da zamišlja da će iz kažiprsta ispaliti vatru i time odmah uterati strah u kosti čitavom svetu.

„Hej, ti! Da nisi ni mrdnula! Hoću da razgovaram s tvojim šefom!“

Na njegov užas, ispostavlja se da se Luiza uopšte ne boji kažiprsta, jer ona nije dugme u liftu, pa samo tiho odgovara: „Ja ne radim ovde.“

Zatim nastavlja da pretražuje ranac dok konačno ne nađe ono što traži. Tanak, crveni marker.

„Onda hoću da razgovaram s tvojim RODITELJIMA!“, zahteva starac, pomalo zgađeno, osvrćući se oko sebe kao da očekuje da ugleda dve šimpanze koje naopako drže letak o blagodetima kontracepcije.

Žena tek tada primećuje Luizin ranac – i sve joj postaje jasno, jer suviše dobro zna šta znači kada neko mlad nosi ranac.

„Čarlse! Ona ima sprejove u torbi! Ona je jedna od onih *aktivista*! Zovi obezbeđenje, Čarlse, uništiće sliku!“

„To mi kaže žena koja hoće da je okači u svojoj odvratnoj vikendici...“, mrmlja Luiza.

Zatim se okreće i tankim crvenim markerom crta na zidu sićušnu ribu, odmah pored slike.

To nije bio deo plana. Stvarno je samo želela da je vidi, verovala je da će joj to biti dovoljno. Nije kriv ni njen mozak što sada, odjednom, nešto u njenom srcu želi da slika zna da je bila ovde. Ona i Fiš. Glupo, glupo srce.

Žena prestravljeno vrišti a starac žuri po obezbeđenje. Ali ipak je ono bilo lepo od njega, misli Luiza. Što je pomislio da ona ima roditelje.

Vidimo se uskoro. – *Mama*, piše na razglednici u njenom rancu. Na prednjoj strani je reprodukcija slavne slike K. Jata. Otkako zna za sebe, Luiza je želela da je vidi uživo. O tome je stalno pričala Fiš, kako će jednog dana biti tu zajedno. A sada? Sada ne može ni da objasni šta oseća. Ponekad bi se ona i Fiš ušunjale u bioskop i gledale filmove u kojima žene pokušavaju da objasne kakav je osećaj postati majka, i uvek su bile podjednako preplavljene osećanjima i zanemele. Kako je to postati roditelj? Neko je rekao da je to nevidljivi talas koji vas udari tolikom silinom da izgubite dah i nikada ga sasvim ne povratite. Neko drugi je rekao da čitav život teško dišete, jer je to toliko silna ljubav da vam istiskuje sav vazduh iz pluća. Neko treći je rekao

da svi misle da posle izgledate isto, ali vi to ne shvatate, zato što postoji veoma jasno pre i posle. Postanete potpuno nova osoba.

To je osećanje ove slike, misli Luiza. Ali ipak je bilo lepo od one starice, zaključuje, što je pomislila da je Luiza smerala da uništi umetničko delo. Kao da bi je nešto u tome sprečilo.

Gospođo, da sam želela da uništim sliku, od čitave ove zgrade sada bi ostalo zgarište, misli Luiza. Ja sam nenormalno dobra u uništavanju stvari, gospođo. Svako koga volim umre.

Sada dotrčava čuvar, ili se barem tromo približava – telo od sto pedeset kila sa sitnom, besnom glavom na vrhu. Luiza čvrsto steže crveni marker.

Mrzi kada je odrasli dodiruju, što nije nimalo čudno ako nikada niste upoznali odraslu osobu kojoj možete da verujete. Njen otac je otišao pre nego što se rodila, nije želeo da bude otac, ali Luiza se pita da li je njena majka možda želela da bude majka, bar neko vreme. Da li je osetila onaj plimski talas kada se Luiza rodila. *Nedostaješ mi*, piše na razglednici, užasnim rukopisom. Luiza o majci pamti samo njen glas dok peva uspavanku. Došle su iz jedne druge zemlje, ali Luiza o njoj ništa ne pamti. Nikada nije saznala šta su ostavile iza sebe, ali sigurno nije bilo dobro ako je ovde bilo bolje. Kad je imala pet godina, majka ju je ostavila kod komšija. Izašla je na vrata i nikada se nije vratila. Policija ju je tražila nekoliko meseci, ali bila je previše vešta u nestajanju. To je verovatno jedino što je njena ćerka nasledila. Vreme postane čudan pojam kada vas napuste. Ako imate pet godina kada vas roditelj ostavi, napuštanje se nije dogodilo samo tog dana. Događa se svakog dana. Nikada ne prestaje. Luiza je odrastala po hraniteljskim domovima. Govorila je samo jezik svoje majke, a kada je pokušala da oponaša jezike druge dece u domovima, ona su joj se rugala. A to nije bilo najgore što su joj radila. Posle toga dugo uopšte nije pričala. Seća se da je bilo teško spavati u tim kućama, jer je nešto stalno udaralo o zidove. Ponekad su to bili tanjiri, ponekad čaše, ponekad ljudi. Ponekad drugi ljudi,

a ponekad ona. Nigde se nije zadržavala dugo, većito je morala da se seli. Neki domovi bili su jezivi, neki zastrašujući, a neki opasni. Samo jedan je bio divan.

Tada je imala šest ili sedam godina, i taj dom je naravno bio ispunjen glasnim ljudima i tihim strahovima kao i svi ostali, ali se u jednom uglu kuhinje nalazio frižider prekriven razglednicama sa poznatim umetničkim delima. To je bio njen raj. Nikada nije saznala ko je kupio razglednice i tamo ih stavio, ali je to verovatno bio neko poput nje. Neko ko je prošao kroz taj dom i želeo da poruči deci koja će doći posle da negde postoji drugačiji svet. Umetnost je empatija.

Na jednoj razglednici bila je slika mora, koja nije slika mora. Bila je prvo što je Luiza u životu ukrala, prva istinski lepa stvar koju je u životu dotakla. Nekoliko godina kasnije, stigla je u hraniteljski dom gde se neko smejao, a to je bila Fiš. Smesta su pripale jedna drugoj. Noću su spavale toliko blizu, sa šraf-cigerima u rukama, da ako bi se Luiza usred noći probudila i osetila kako joj srce kuca u grudima, nije znala je li to njeno srce ili Fišino. Fiš ju je naučila da razume sve različite jezike koje su druga deca u domovima govorila, naravno uglavnom psovke. Jer kada su u pitanju psovke, Fiš je bila istinska građanka sveta. Ali kada ju je Fiš krišom uvodila u bioskope, Luiza je naučila da govori engleski kao američke filmske zvezde. Noću bi ležala pored Fiš i šapatom ponavljala čitave scene iz velikih ljubavnih priča. Ipak, bilo je mnogo reči, na raznim jezicima, koje nije razumela. Jednog dana, ne mnogo kasnije, policajci su pozvonili na vrata da jave da su pronašli Luizinu majku.

Dečji mozak je čudan, sve tumači na sopstveni način. Luiza je oduvek sanjala o tom trenutku, ali su policajčeve reči bile nerazumljive. Fiš je morala da joj objasni: „Obavestiti bliske srodnike“ značilo je da treba javiti ljudima kojima je stalo. Luiza je bila ta srodnica. „Preminula“ značilo je mrtva. „Zloupotreba supstanci“ je značilo da joj se majka nasmrtnapila. Da se utopila iznutra. Dečji mozak je toliko maštovit da je Luiza to

čula, ali nije odrasla plašeći se alkohola, već se samo užasno plašila plivanja.

Sledeći put kada su bile u bioskopu, gledale su neki baš stari film, zato što je Fiš znala da Luiza takve najviše voli, a glavnu ulogu je igrala poznata pevačica. U jednoj sceni pevala je uspavanku detetu, i Luiza ju je iznenada prepoznala: uopšte nije upamtila glas svoje majke, već to. Njena majka je ostavljala petogodišnju Luizu samu s televizorom toliko dugo da na kraju nije znala koji je glas čiji – glas njene majke ili glas iz starog filma. Zaplakala je kad je shvatila da je osoba bez uspomena, a Fiš je sela pored nje i rekla: „Ma teraj to dodavola, zašto bi tvoj glupi mozak imao pravo da odlučuje šta se desilo, a šta nije? I dalje možeš da čuvaš tu uspomenu, tvoja je!“

I tako ju je Luiza čuvala. Mašta je jedino oružje deteta. A na poledini razglednice sa slikom, Luiza je napisala poruku. Onu koju je želela da dobije. Kao da je željena i voljena: *Vidimo se uskoro. – Mama.*

Stavila ju je u ranac i pomislila da će jednog dana ona i Fiš videti tu sliku uživo. I možda će to biti kao kad superheroji otkriju svoje moći. Ako nekada stigne do mora, možda se neće plašiti plivanja. Zamišljala je da će biti kao u bajkama, i da će nekom čarolijom sve imati srećan kraj.

Neće.

Ali ovako počinje njena pustolovina.

TRI

I tako Luizu izbacuju. To se, zapravo, ne dešava toliko često, jer većinu ljudi koje „izbace“ zapravo izvedu ili odvuku. Ali Luiza nije kao ostali, tako da iz crkve stvarno izlazi kroz vazduh.

Neposredno pre tog izbacivanja, ona boji čuvara, što ne znači da boji njegov crtež na zidu, već da stvarno boji njega. Nažalost, čuvar naravno ne ostavlja utisak čoveka koji ume da ceni takvu simboliku, već samo juri ka njoj, besan kao divlji vepar kome su dali klistir sa ljutom papričicom, pa je hvata toliko snažno da Luiza vrisne. Nedugo zatim, vrisne i on.

Jer Luiza zaista, zaista ne voli da je odrasli dodiruju, zato je obuzima panika i onda boji čuvara. U njenu odbranu mora se reći da je reč o samoodbrani, jer u tom trenutku u rukama ima samo marker kojim je pisala po zidu, pa ga zabada čuvaru u podlakticu. Njegov vrisak je zaista impresivan, negde između petogodišnjaka koji je pao s ljuljaške i operске pevačice koja je u kolima pronašla zmiju. Uopšte ne deluje kao da ceni ironiju što je olovka crvena, a njegova ruka prekrivena onim kul teto-viranim rečima koje čuvari obožavaju, pa sada deluje kao da je besna učiteljica upravo otkrila da je jedna od njih nepravilno napisana. Čuvar, sto pedeset kila i nula grama humora, ponovo

pokušava da zgrabi Luizu, tako da se ona izmiče i iz ranca vadi prvo što joj pada pod ruku: sprej sa bojom. Ispostavlja se da je boja bela, a čuvar nosi crnu uniformu, i pošto ga je isprskala od glave do pete, izgleda kao veoma besan auto-put.

Pošto ju je napokon stegao oko ruku i digao i nju i ranac, nasilje je toliko iznenadno, ključne kosti kao da će joj pući poput čačkalica, ali ne plaši je to. Više od nasilja, Luizu užasava činjenica da on drugom čuvaru viče: „ZOVİ POLICIJU!“ Dok je čuvar nosi ka izlazu, Luiza radi ono što bi u toj situaciji uradila svaka razumna osoba: grize ga za uvo.

U tom trenutku su tik ispred vrata i čuvar urliče, plačljivko od sto pedeset kila, pa odbacuje i Luizu i njen ranac toliko snažno da ona zaista leti preko trotoara, kao da je zgrada upravo ispljunula semenku lubenice.

Poslednje što Luiza čuje iznutra jeste glas one starice: „Jeste li videli? Pokušala je da uništi sliku! Čim sam videla ranac, odmah mi je bilo jasno: ona je nekakva aktivistkinja! Oni samo žele da sve unište! Kao odvratne male bubašvabe!“

Poslednje što joj Luiza dovikne spolja: „To nije slika MORA, ti glupa...“

Ima spreman čitav niz zaista sočnih uvreda za završetak te rečenice, ali nažalost, u tom trenutku udara o trotoar i ostaje bez daha. Mnogo je boli, ali nema vremena da o tome razmišlja, jer čuvar joj je već za petama, sto pedeset kila, manje pola uвета.

„Zovi policiju!“, ponovo viče drugom čuvaru. Luiza grabi ranac sa zemlje i počinje da beži. On trči za njom, ali naravno, nema nikakve šanse. On je odrastao muškarac, a odrasli muškarci nemaju pojma kako se beži. Odrasli muškarci se ničega ne boje dovoljno da bi se usavršili u bežanju.

Juri do kraja ulice, zatim skreće desno za ugao i misli na more. Uvek misli na more kada se plaši, što znači da na more misli gotovo neprestano. To možda zvuči čudno za devojkę od sedamnaest godina koja ne zna da pliva i zapravo nikada nije

napustila ovaj grad, jer taj grad deluje bliže svemiru nego moru. Nikada nije videla more. Ali zapamtila je svaki delić plavog na onoj slici. To je njeno najsrećnije mesto.

Razglednica je u rancu, ali sada joj više nije potrebna, jer nikada neće zaboraviti kako je slika izgledala uživo. I mada glupavi odrasli misle da je to slika vode, to je zapravo slika ribarskog mola. Pruža se iz jednog ugla, poput isplaženog betonskog jezika ispod neba, a na samom kraju sede trojica tinejdžera. Toliko su mali da ih odrasli jedva i primećuju. Slikar ju je nazvao *Slika s morem*, i zato svi samo to i vide. Dečaci u sredini kriju se naočigled posmatrača. Ko to ume da tako slika? Ko može da vam izbije vazduh iz pluća samo zato što vidite troje dece kako sede na zidu? Ko može da vam pruži miris slane vode i da vas rasplače zbog tuđeg detinjstva?

Luiza nikada nije srela te dečake, ali oni su njeni. Samo su joj oni ostali na čitavom svetu. Na slici imaju možda četrnaest godina, možda petnaest, više nisu deca, ali još uvek nisu ni odrasli. Naslikani su tako da deluju kao da ih je umetnik video toliko intenzivno i sanjao toliko divno da je naučio da šapuće bojama. Naslikao ih je neko ko je sigurno bio potpuno slomljen iznutra, jer niko ne može da drži četkicu tako pažljivo, niko ne može da tako naslika prijateljstvo ako pre toga nije bio potpuno usamljeno dete. Savršen je letnji dan, sede tako blizu jedan drugom, i ako pogledate veoma pažljivo, vidite da deluju kao da su u pokretu. Vibriraju od smeha, kao da je neko od njih malopre veoma, veoma glasno prdnuo.

Neuki, jalovi bogataši u onoj staroj crkvi to ne razumeju, zato što ih ne boli dovoljno. Vrzmaju se tamo, srećni i zadovoljni kako svet funkcioniše, pa misle da je to slika mora. Ali svaka budala može da naslika more. Čak i srećna budala može da naslika more! Ovo je slika smeha, i to možete shvatiti samo ako ste puni rupa, jer je onda smeh mala dragocenost. Odrasli to nikada neće razumeti, jer se oni ne smeju prdežima. A kako, dođavola, možete verovati sudu nekoga ko se ne

smeje prdežima, kada je u pitanju nešto toliko važno kao što je umetnost? Oni nikada nisu toliko snažno nešto voleli da bi bili spremni da ih čuvari prebiju, samo da bi to jedan jedini put izbliza videli.

Luizi je dok trči lice hladno od suza, ali svi drugi delovi njenog tela gore. U dnu slike videla je umetnikov potpis, a pored njega je nacrtao sićušne, sićušne lobanje. To nikada ne bi saznala da nije mogla da priđe sasvim blizu, samo jednom u životu. Nijedan čuvar to neće moći da joj izbije iz pamćenja, čak i da pokuša, jer sada ima lobanje u čitavom svom srcu.

I na sledećem uglu skreće desno, tako da stiže iza stare crkve iz koje su je upravo izbacili jer je čuvar koji je juri taman dovoljno glup da ne pogleda baš tamo. I to je, zapravo, potpuno savršen plan. Zaista je genijalka. Osim možda jedne sitnice, da pored kontejnera stoji beskućnik koga nije primetila, pa naleće pravo na njega, pada na zemlju kao proštac i gubi svest.

Dobro. Plan možda i nije *potpuno* savršen.

ČETIRI

Pre dvadeset pet godina, u jednom sasvim drugačijem detinjstvu, postojalo je veliko more. Sunce je sijalo, leto je bilo beskrajno, u beskrajnu bistru i plavu vodu pružao se ribarski mol, a na njegovom kraju sedeli su najbolji ljudi. Imali su četrnaest godina, skoro petnaest, i, da je ne hvalimo, ali Luiza jeste bila u pravu – bio je to zaista izuzetan prdež. Jedan od njih ga je pustio i drugari su se skoro strovalili u more od smeha. Taj trenutak postao je slika.

Ako ste nekada imali ljude koji mogu tako da vas zasmeju, nikada to nećete zaboraviti. Ako niste, reči nemaju svrhu. Ili ste nekada čuli istinski čudesan prdež, ili postanete neko od odraslih koji dvadeset pet godina kasnije stoje na aukciji i misle da je to slika mora, samo zato što se zove *Slika s morem*. Odrasli su zaista poludeli.

A oni tinejdžeri? Pre nego što su završili na slici, postojali su samo jedan za drugog. Imali su jedno leto na tom molu, pre dvadeset pet godina, i činilo se da će ono trajati zauvek, jer tako deluje svako leto kada ste na pragu petnaeste, kada je prijateljstvo kao stupanje u mafiju; ne možete iz njega da izađete jer znate previše. Sa četrnaest godina jedni o drugima znate sve

sitnice, sva najslabija i najosetljivija mesta, a s takvim znanjem nipošto ne smete postati odrasla osoba, jer odrasli nikako ne umeju da čuvaju takve tajne.

Neko od njih je prdnuo, i svi su se smejali kao blesavi. Ako u životu doživite samo nekoliko takvih letnjih dana, imate mnogo sreće. Ako steknete samo jednog takvog prijatelja, neverovatno ste bogati. Mol je bio toliko vreo da su morali da sede na rančevima, da im ne izgore zadnjice, a ako bi i dunuo vetar, hladio je manje od fena u krematorijumu. Toliko su se preznojavali da bi more postalo slanije da u njega skoče. Bilo im je toliko vruće da bi, kada bi se opekli na cigaretu, cigareta zajaukala. I smejali su se, bože, kako su se samo smejali. Jer to je bilo takvo leto. Njihovo poslednje zajedničko leto.

Naravno, to nikada nije trebalo da postane slika. Plan nije bio da neko jednog dana vidi potpis u dnu – *K. Jat* – i male lobanje pored njega. Zaista niko nije mislio da će taj prdež postati slavan prdež, i da će se mnogo, mnogo godina kasnije prodavati na aukciji za sumu na koju bi čak i bogate starice digle obrvu, da još mogu da pomeraju lice. Deca na molu trebalo je da budu niko i ništa, da se rode siromašna i umru siromašna, jer tako je ovaj svet sazdan. U školi su se tukli, kod kuće su ih tukli, tačno su znali kakav zvuk stvara ključ u bravi kada otac dođe kući opasno pijan, savršeno su dobro znali da su glupi i bezvredni jer su im to govorili čitavog detinjstva.

A ono leto, pre dvadeset pet godina? Tih nedelja su videli smrt, progonili su ih i napadali, doživeli su više nasilja nego što će ljudi na onoj aukciji umetničkih dela dvadeset pet godina kasnije doživeti u čitavom svom veku. Ako tako odrastate, ne bi trebalo da imate nikakvu budućnost. Pogotovo ne bi trebalo da postanete slavan umetnik, ali to će se jednog dana dogoditi jednom od njih. Jer on se rodio na ružnom mestu, ali sa toliko lepote u sebi da je to bilo poput čina pobune. U svetu punom pneumatskih bušilica, njegova umetnost bila je objava rata.

Jednog dana, jedan od tih tinejdžera, dečak po imenu Joar, nagnuo se nad blok za crtanje i šapatom rekao, kao da je sve to čarolija: „Ko, dođavola, može da crta tako da odmah vidiš šta je? Ti si jebote vanzemaljac!“

Tada je Joar bio najbliže da izrazi ono što je zaista želeo da kaže: *Volim te. Nadam se da to znaš*. Zato mu je umetnik odgovorio:

„Hvala.“

Tada je umetnik bio najbliže da izrazi ono što je zaista želeo da kaže Joaru:

I ja tebe volim. Ne mogu da živim bez tebe.

Upravo je Joar otkrio konkurs koji je sve promenio. Njegova majka je donosila kući stare novine koje je nalazila u staračkom domu gde je radila, zato što bi Joarov stari krajem meseca ponekad morao da bira između kupovine alkohola i kupovine toalet-papira, pa su novine bile korisne. Prvog dana letnjeg raspusta, Joar je slučajno pročitao oglas u novinama pre nego što ih je upotrebio za nešto drugo. I to je promenilo sve. Sledećeg jutra stajao je na molu i objašnjavao pravila konkursa, što, nažalost, nije bilo lako, s obzirom na to da je bio okružen budalama.

„To je jebote takmičenje za mlade umetnike, bilo ko može da jebote pošalje sliku, i onda će jebote da najbolju sliku okače u muzeju!“, objasnio je verovatno sedmi put, možda i osmi. „Je l' *sad* kapirate?“

Njegovi drugari su, naravno, odlično kapirali, ali ponekad su uživali u tome da se prave glupi, jer je bilo zabavno gledati Joara kako besni.

„Ali... šta treba da se naslika?“, upitao je neko, upravo iz tog razloga.

„Možeš da naslikaš šta god ti dune! Možeš jebote da slikaš čamac!“, uzviknuo je Joar nestrpljivo.

„Ali... otkud nama čamac?“, usledio je odgovor.

„Ne da slikaš nešto NA čamcu, debilu! Nego da naslikaš sliku čamca na... na čemu se već slika jebote!“, prasnuo je Joar.

Onda se drugar pravio da razume, ali bi viknuo:

„Ali, Joare, ja nisam baš vešt u slikanju čamac.“

„Nećeš TI da slikaš...“, zaječao je Joar, pa je napokon shvatio da mu se svi keze, te je promrmljao: „Budale. Kakve ste vi budale.“

Prvi je, naravno, prestao da se smeje umetnik. Njegova radost nikada nije trajala dugo, njegova koža bila je previše tanka da spreči prodiranje stvarnosti. Češao se po čitavom telu, uvek je to radio kad je bio nervozan, pa je prošaputao:

„Hajde, Joare, da to zaboravimo? Ne umem ja da slikam kako očekuju na takvim konkursima, to je za fine i bogate ljude, ne mogu ja...“

Joar ga je nestrpljivo prekinuo:

„Kako to misliš, ne možeš? Da te više nisam čuo! Milion puta si jebote bolji od te bogataške dece, samo treba da im pokažeš! Naslikaj bilo šta, naslikaj more jebote!“

Joar je to rekao s najboljim namerama, samo što ga niko nije naučio kako da mu reči tako i zvuče. Nije on želeo da svetu dokaže koliko je umetnik dobar, želeo je to da dokaže umetniku samom. Joar je umeo da popravlja motore, jer je uvek video šta se na njima pokvarilo, ali ljudi su puni gluposti koje se ne vide. Mi se kvarimo na nevidljivim mestima. Zato Joar nije znao kako da kaže umetniku da ga voli, pa je umesto toga zagrmeo:

„Samo slikaj! Samo jebote pobedi na tom konkursu!“

„Ne ide to tako“, prošaputao je umetnik, jer nije umeo da objasni zašto ne može da diše, nije imao reči zašto je tog leta toliko tužan.

Češao se po čitavom telu, pogled mu je leteo na sve strane, treći dečak je to video i pokušao da ostalima skrene pažnju.

„Da naslika more? Nije to lako“, rekao je on, a sada nije bilo jasno da li se pravi glup ili stvarno to jeste.

„Zašto je to TEŠKO? To je samo JEDNA boja!“ , primetio je Joar.

„Ali ono je tako... veliko. Odakle nam dovoljno papira?“, odgovorio je dečak.

Usledila je duga tišina pre nego što se jedan zakikotao, a onda su se svi cepali od smeha. Čak i umetnik, na kraju. A kada je on počeo da se smeje, čak ni Joar više nije mogao da se ljuti. Tako su počinjale sve najbolje stvari.

Ostatak dana proveli su gađajući se kamenčićima, pričajući glupe viceve i plivajući. Od svega što će umetnik naslikati do kraja života, Joar će biti najteži, zato što nikada nije uspevao da ga naslika onako kako ga je osećao. Kad je tog letnjeg dana sunce počelo da zalazi, Joar je razdražljivo rekao:

„Ti jebote moraš da odeš iz ovog grada.“

„Nemoj to da govoriš“, zamolio ga je umetnik, ali se onda Joar razbesneo:

„Ma moraš! Mi ostali smo već najebali, živ ćemo nekim usranim životom, ali to ne važi za tebe, čuješ šta ti kažem? Jer ti si jebote slavan umetnik, samo svet to još ne zna! I nemoj da zaboraviš, kad svi živi na svetu to saznaju – mi smo to znali prvi!“

Da ga ne hvalimo, ali bio je u pravu.

Onda su ležali na molu, pili jeftine sokove i besplatno gledali zalazak sunca. Leto je i dalje bilo beskrajno, a slavni umetnik, koji još uvek nije bio slavan, polako je prešao prstom preko neba i na poslednjem svetlu dana crtao lobanje.

Onda je upitao jednog drugog četrnaestogodišnjaka: „Šta misliš, hoćemo li ostati najbolji drugovi i kad odrastemo?“

Joar je mirno odgovorio: „Kad odrastemo, mislim da nećemo svi biti živi.“

Da ga ne hvalimo, ali i u tome je bio u pravu.

PET

Luiza udari glavom o zemlju toliko snažno da joj se pred očima zamračilo. Na trenutak joj se čini da umire, nekoliko sekundi je bez svesti, a u jednoj od tih sekundi stvarno pomišlja da čuje Fišin glas s onog sveta. Zbog toga bi možda trebalo da bude srećna, ali samo postaje besna. Jer Fiš joj je obećala da će, samo ako prežive to prokleta detinjstvo, posle sve biti u redu. „Ali trebalo je *ti* da ga preživiš, a ne ja, jer ti si umela da budeš sama!“, viče Luiza u glavi, a onda preplašeno otvara oči i shvata da je možda to zaista izgovorila naglas.

Neko joj kaže „psst“, ili joj se to možda pričinjava? Jezikom pritiska zube, pričinjava joj se i da u ustima ima mačje dlake.

Onda opet čuje ono „psst“, i pošto je trepćući pogledala ka nebu, s druge strane kontejnera vidi beskućnika, kako je stavio prst na usne. Luiza nije poznata po tome da ju je lako ućutkati, baš naprotiv, ali ovaj put ipak čuti i zadržava dah kada čuje kako čuvar nedaleko viče:

„Je l' govoriš ti engleski? Jesi li video neku devojkicu?“

Luiza vidi kako beskućnik hitro klima glavom i pokazuje u suprotnom pravcu. Čuvar uzdiše, zadihan, okreće se i trči. Ili

možda „trči“ nije prava reč, ali šta god da radi, ipak je to nešto brže od hodanja. Beskućnik stoji mirno dok tih sto pedeset kila mišića i nula grama detektivskih sposobnosti konačno ne nestanu iz vidokruga, a onda se naginje nad Luiziu, koja je i dalje sakrivena iza kontejnera, i oprezno se osmehuje. Na licu ima veliki, crveni beleg u obliku Luize. Sigurno su se sudarili glavama. Luiza se seća da je trčala pogurena, što znači da je čovek veoma nizak. Onda vidi da pored njega sedi riđa mačka, i mada su njegova odeća i lice prljavi, mačka izgleda iznenađujuće čisto i negovano za jednu mačku beskućnicu. Čovek deluje uplašeno, a mačka samo veoma razdražljivo, kao da je Luiza upravo prosula mleko po njenoj kolekciji poštanskih markica.

„Izvini“, šapuće Luiza na engleskom koji je naučila od filmskih zvezda i pokušava da ustane, ali posrće i ponovo pada pravo na beskućnika.

Čim su se dodirnuli, oboje se trzaju kao od električnog udara, čovek pada na kontejner a Luiza se sapliće o mačku. Mačka zaista, zaista ne izgleda srećno.

„Izvini, izvini, izvini“, ponavlja Luiza pošto je zadnjicom opet tresnula na zemlju.

Čovek se s naporom diže na noge, ruke mu drhte i izgleda kao da ga nešto boli, ali se ipak osmehuje, kao da joj govori da je sve u redu. Mačka, s druge strane, uopšte ne izgleda kao da se sa njim slaže. Luiza crveni od stida kada iza kontejnera primeti provaljenu kutiju i prljavo ćebe i shvata da je upravo banula pravo u čovekovu i mačkinu spavaću sobu.

Čovek izgleda kao da bi želeo da joj pomogne da ustane, ali očigledno ne želi da joj pruži ruku. Ona prepoznaje taj govor tela.

„Ne voliš da te ljudi dodiruju?“, pita ga šapatom.

Čovek odmahuje glavom, kao da se izvinjava.

„Ni ja“, kaže Luiza.

Oboje se oprezno osmehuju. Sledi kratka tišina, a Luiza je, nažalost, užasna u tišinama, pa počinje da brblja. To je zato što

je njen mozak prilično nametljiv, i većito joj govori da, ako svi čute, to znači da misle kako je ona čudna i da treba SMESTA da počne da priča! Zato Luiza gleda mačku i kaže:

„Ja volim mačke! Zapravo, volim ih više od pasa, jer je mačke mnogo teže ustreliti!“

Onda se njen mozak pita zašto je, pobogu, to upravo izgovorila, i Luiza pomišlja da je to učinila baš zato što joj je mozak rekao! Onda joj mozak odgovara: pa baš zbog takvih stvari ljudi i misle da si čudna! A onda ju je toliko sramota da njeni obrazi to ne mogu da sakriju. Stvarno je nasilnik, taj njen mozak.

„Hoću da kažem“, muca izvinjavajući se čoveku i mački, „u filmovima, gangsteri uvek kažu da će nekoga ustreliti *kao psa*. Nikad ne kažu da će nekoga ustreliti *kao mačku*. Jer mačke nikada ne bi dovoljno dugo mirno sedele na mestu...“

Beskućnik se smeje, mačka se baš nimalo ne smeje, ali Luiza ima osećaj da je sada bar *malčice* manje mrzi. Luizi mozak odmah naređuje da još priča, pa zato ona govori:

„Sem toga, ljudi koji imaju pse stalno moraju da im zavlache ruke u usta, jer psi većito jedu nešto od čega mogu da uginu. Mislim, da li toliko glupa životinja zaista treba da opstane? A kad si video da neko zavlaci ruku mački u usta...“

Luiza je napokon umukla, a njen mozak očajno uzdiše. Mačka nagine glavu, izgleda kao da razmišlja da li da ispodvraća kuglicu od dlaka. Čovek ne zna šta će s rukama, vidi se da ga je sramota koliko mu drhte, pa ih gura u džepove. Nažalost, onda i njegovi džepovi počinju da drhte i on deluje još posramljenije.

Na njegovo olakšanje, Luiza to ne primećuje, jer je upravo ugledala svoj ranac, rajsferšlus se verovatno pokidao kada je pala, i sada čitav njen život leži rasut po pločniku. Pasoš, sprejovi, olovke, blokovi za crtanje i paklica cigareta. Dva šrafciigera. I sva odeća koju je mogla da ponese. Jedna misao je pogađa iznenada i nemilosrdno, to je sve što ona poseduje, sedamnaest godina na planeti Zemlji a sve staje u jedan ranac, i njeno telo popušta pod tim teretom. Dok se očajna saginje i počinje da

skuplja stvari, na oči joj naviru suze, a kada čovek priđe da joj pomogne, i njegove oči su pune suza. Samo posebna vrsta srca može da se tako oseća zbog tuđih stvari.

„Hvala“, šapuće Luiza, čitavo lice joj gori od sramote dok vraća sprejove u ranac, a zatim tiho dodaje: „Nisam... ništa nisam ukrala, čisto da znaš. Nije me čuvar zbog toga jurio. Nisam ja kradljivica.“

Čovek izgleda kao da joj veruje, ali mačka očigledno gaji izvesne sumnje, pa Luiza nastavlja:

„I nisam uništila nikakve slike! Možda je ona glupa starica to vikala, ali to nije istina! Nikada... nikada to ne bih uradila. Bila sam tamo samo zato što volim tu sliku. Samo sam htela da je vidim uživo, bar jednom. Trebalo je da je vidim sa svojom najboljom drugaricom, ali ona je umrla, i ja...“

Grize usnu, a mozak ponovo počinje da je zlostavlja. Zato obara pogled i mrmlja neke od najgorih psovski koje je beskućnik u životu čuo. A to nije mala stvar, zato što je on poznavao pijane mornare, plovio je na brodovima s pijancima, a jednom je čuo trudnicu kako urla na komunalnog policajca, sve u svemu, čuo je pozamašan repertoar psovski. Zato može zaključiti da je ova devojka nesvakidašnje talentovana. Luiza psuje i psuje, a onda iznenada počinje da plače toliko silno da joj se čitavo telo trese, jer jutros je imala potpuno *savršen* plan, a u njega sigurno *nije* spadalo da stoji u uličici iza crkve i toliko strašno plače da joj sline lete na krzno beskućnikove mačke.

„Izvini, izvini“, šmrče.

Mačka izgleda pomalo zgađeno od pomisli da sada mora da liže krzno. Čovek se nespretno pridiže na noge, kolena njegovih pantalona sada su još prljavija nego pre, i pruža joj pasoš. Otvoren je na stranici s njenom slikom, tako da vidi njeno ime i datum rođenja. Otvara usta, ali zvuk koji dopire iz njih toliko je tih da jedva podseća na reči, više je nalik na šuštanje vetra kroz lišće:

„Luiza. Lepo ime. Srećan rođendan.“

Luiza pasoš uzima pažljivo, kao da u njemu kuca srce. Fiš joj je rekla da ga izvadi, iako su obe znale da nikada nikud neće putovati, jer je Fiš rekla da je pasoš dokaz da postojiš. Sada kada Fiš više nema, čini joj se da joj je to jedini preostali dokaz.

„Moj... rođendan je tek sutra“, kaže.

„Možda te sutra neću videti“, šapuće čovek, s dobroćudnim osmehom i nežnim očima. Tada ona shvata da mu glas nije tih zato što je stidljiv, već zato što je bolestan, boli ga da govori. Onda ne zna šta da kaže, a to nikada nije dobar početak za njen mozak, ali, u Luizinu odbranu, njoj sem Fiš niko nikada nije čestitao rođendan. Nije baš lako snaći se sa sopstvenim osećanjima kada to iznenada uradi neki neznamac. Reci nešto pametno!, više joj mozak, ali umesto toga, Luiza uspeva da izusti samo:

„Čuvar je rekao da će pozvati policiju! *Zato* sam pobjegla, ne zato što sam uradila nešto loše!“

Njen mozak primećuje da beskućnika to verovatno uopšte ne zanima, ali Luiza odjednom shvata da joj je veoma stalo do toga šta on misli, kao da bi bilo utešno da makar jedna osoba i jedna mačka na ovom svetu ne misle ružno o njoj. I tako sve prosto izleće iz nje:

„Samo, ja... ja sam pobjegla. Mislim, beskućnica sam, ali ne kao ti, nisam beskućnica pa da me ti sažaljevaš... Namerno sam beskućnica. Mislim, pobjegla sam sa mesta gde sam živela, pa su me verovatno prijavili kao nestalu. Ali morala sam, jer... tamo nije bilo dobro da sama spavam. Razumeš? I... čula sam odrasle kako pričaju da je Fiš umrla, i da je tako bolje. Rekli su da je bila luda i opasna i da je najbolje što je mogla da uradi za svet da sa njega ode. Pa sam morala da pobeegnem, jer bih inače ubila kretene koji su to rekli, jer Fiš nije bila luda! Bila je najbolja u skoro svemu i bila je moje ljudsko biće. Bila je MOJE ljudsko biće, bila je moje LJUDSKO BIĆE. A sada je mrtva i nikoga nije briga, niko je čak i ne pamti! *Zato* sam pobjegla, jer ako me policija uhvati, vratiće me u hraniteljski dom, zato što sam

maloletna i zato što sam nestalo lice. Ali sutra punim osamnaest i onda više neću biti nestalo lice, samo me više... neće biti.“

Mozak joj neprekidno ponavlja da previše brblja, ali Luizino srce je previše iscrpljeno da sluša bilo šta što dolazi odozgo. Jedan je od poslednjih dana pred Uskrs, vreme je kao da se zima i proleće bore oko temperature, kao naporni brat i sestra, u jednom trenutku sija sunce, u sledećem ledeni vetar pronalazi put kroz uličicu i zavlači joj se pod košulju. Zato kaže, pokazujući glavom ka čebetu i kutiji: „Spavam u kolima, u njima je malo toplije. I volim zvuk kad se vrata zaključaju iznutra.“

Odmah je obuzima stid, jer shvata da beskućnik ne može da provaljuje u kola pošto mu ruke drhte, a možda i nije imao nekoga kao Fiš da ga nauči kako se to radi. Luiza oseća sažaljenje prema njemu. Oseća sažaljenje prema svakome ko nije imao Fiš.

Beskućnik dugo ćutke stoji ispred nje, a onda mu iz grla ponovo izbija onaj šušketavi zvuk, najtiši glas koji je u životu čula: „Žao mi je.“

Tako da ona odgovara tužnim šapatom: „I meni je žao. Zbog... toga što se tebi dogodilo.“

Oči su mu suzne i on šmrče, a mačka se oprezno pomera u stranu da joj nove sline ne padnu na krzno. Ni Luiza ni njen mozak ne znaju šta da rade s tišinom koja sledi, pa zato ona duboko udiše i nešto mu daje. Čovek iznenađeno pruža ruke: to je razglednica.

„Ova slika na njoj... nju sam htela da vidim u crkvi.“

Suze joj i dalje klize niz obraze, ali sada izgleda gotovo spokojno. Ili bar onoliko spokojno koliko neko može izgledati ako je upravo plakao po mački.

„Ponekad mislim“, šapuće razglednici, „da je slikar koji je to naslikao sigurno mnogo patio, ali je sigurno bio i najsrećniji čovek na svetu. Kao da je osećao sve moguće emocije, i to istovremeno, a to je sigurno bilo gotovo neizdrživo, jer inače nikako ne bi mogao da tako slika. Razumeš?“

Mozak joj urla da zvuči veoma, veoma čudno, ali sada je kasno za to, pa nastavlja: „Vidiš ove klince na molu? Ljudi misle da je to slika mora, ali zapravo je slika njih. I ti klinci... oni su na svim njegovim slikama. Nikada ih nije ponovo naslikao, ali ako *znaš* da su tamo... nekako ih svuda osećaš. Fiš i ja smo stalno pričale o tome kako ćemo jednog dana otići tamo. Da ćemo skočiti s tog mola. Tamo sam nameravala da naučim da plivam!“

Te poslednje reči jedva se čuju od njenih jecaja. Beskućnik izgleda kao da bi najradije zagrlio razglednicu, kad mu je već teško da grli ljude. Onda je pažljivo pruža da joj je vrati, ali Luiza odmahuje glavom.

„Neka, zadrži je“, kaže.

Jer sada je videla pravu sliku. Zauvek će ostati u njenom mozgu i srcu, niko joj je ne može oduzeti.

„Stalno mislim da su ona deca bila siromašna, kao ja. Ali sada se slike tog slikara prodaju za milione, on je sada slavan i mnogo bogat i više ničega ne mora da se plaši“, tiho govori Luiza, kao da pokušava da prikrije zavist.

I čovek izgleda veoma zavidno dok drži razglednicu. Luiza vadi paklu cigareta, u stvari je samo Fiš zaista pušila, ali ipak stavlja jednu u usta. Nudi paklicu čoveku, i on posle mnogo oklevanja uzima cigaretu. Luiza prosto mora da pomisli kako je to veoma ljubazan gest, rizikovati rak pluća iz čiste pristojnosti.

„Pušiš?“, pita.

On srdačno odmahuje glavom.

„Dobro je“, kaže Luiza, „jer nemam upaljač.“

Otkako je Fiš umrla, Luiza samo voli da drži cigaretu, da je ponekad oseća među usnama. Baš kada je htela to da mu objasni, primećuje da mu ruke toliko drhte da jedva drži cigaretu. Zato ga pita, glasom punim i saosećanja i radoznalosti:

„Jesi li ti alkoholičar? Zato ti se tresu ruke?“

Čovek toliko dugo ne odgovara da se Luiza sprema da mu se izvini, ali onda polako odmahuje glavom i kaže:

„Ne, ja ne pijem. Zato što... uvek sve prospem.“

Luizi treba toliko vremena da shvati da je to šala, i onda se smeje dvostruko glasnije. Poslednji put se tako smejala kad je Fiš još bila tu. Čovek izgleda toliko srećno što je izmamio taj divan zvuk da sledeća šala dolazi gotovo sama od sebe:

„To uopšte... nije smešno, zbog toga sam ostao bez posla.“

„A šta si to radio?“, pita Luiza iznenađeno.

„Bio sam kradljivac daira“, osmehuje se on.

O, kako se kikoće. O, o, o. Najbolji zvuk na svetu. Odmahuje rukom i glasno kaže:

„Znači zato ne pušiš? Jer uvek slučajno ugasiš cigaretu? Zaista nemaš dom ili samo stalno gubiš ključeve?“

O, o, o, kako se on smeje na to. Luiza želi da smisli još nešto jednako smešno, ali joj mozak ne pomaže, pa umesto toga pita:

„Jesi li bolestan?“

On klima glavom, ali bez tuge.

„Jesam.“

„Da li... umireš?“, pita, jer on stvarno tako izgleda, kao da će ga vetar razvejati ako promeni pravac.

Ponovo klima glavom, ali izgleda tužno samo zato što je ona tužna. Glasom punim utehe, čovek iznenada kaže:

„Život je dug, Luiza. Svi će ti reći da je kratak, ali lažu. Život je dug, dug.“

Te reči je toliko pogađaju da jedva ostaje na nogama. Iskreno, nije mala stvar čuti tako nešto od nekog neznanca, i to sve odjednom, zar ne? Pogotovo kada toliko dugo ni sa kim nije razgovarala. Stavlja ranac na leđa, samo da bi mogla da se drži za kaiševe, da nešto radi rukama, a onda obara pogled i mrmlja:

„Moja drugarica Fiš nije podnosila život. Previše ju je bolelo. Ali mislim da bih ja volela da probam, da budem živa.“

Beskućnik ponosno klima glavom, i Luizi se možda pričinjava, što nikako ne bi bilo prvi put, ali ne može da se otme utisku da i mačka izgleda malčice ponosno.

* * *

Ne kaže „zbogom“, nije ona vešta u tome, već samo diže ruku, a jednoruki čovek na drvetu na njenoj podlaktici izgleda kao da maše. Ali taman kada se ona okrene, beskućnik predlaže:

„Da li bi... da li bi želela da nešto naslikaš?“

Ona se iznenađeno osvrće, a čovek izvodi blag, ali veličanstven pokret ka zadnjem zidu crkve, kao da joj pokazuje svoj dnevni boravak. Luiza ne zna šta da radi, niko sem Fiš nikada je nije zamolio da nešto naslika. Kako to da odbije?

I tako Luiza ostaje i slika. Skida ranac s leđa i troši gotovo sve sprejove. Slika mala srca i ribe koje ne osećaju bol. Slika bubašvabe, kako ju je ona glupa starica u crkvi nazvala, ali ih slika da budu lepe. Toliko lepe da njihova lepota postaje čin osvete. Zatim slika meduze u uniformama čuvara i na to se beskućnik toliko široko osmehuje da se zamalo preturi unazad.

Oprezno pruža ruku ka spreju koji ona drži, i Luiza se čudi kada ga nežno uzima, ne dodirujući joj kožu. Onda i on slika, drhtavim prstima, i činjenica da Luiza još stoji pošto je završio zapravo je prilično neverovatna. Jer joj je tada srce već napustilo telo.

On slika lobanje.

ŠEST

Pre dvadeset pet godina, onog leta kada će napuniti petnaest, umetnik je svugde crtao lobanje. Prvo vrhovima prstiju u vazduhu, zatim olovkom u bloku, i na kraju, pored svog imena, kada je potpisao sliku koja će postati slavna. Samo će njegovi prijatelji znati koliko je čudo bilo ne to što je slika postala slavna, već to što ju je uopšte dovršio. Da je nešto toliko veliko proizašlo iz dečaka koji je tako loše mislio o sebi.

Jer, naravno, čitava ta ideja je besmislena, mislio je dečak. On je znao da ne ume da slika. Bio je dobar samo u bežanju. Odrastao je u kraju u kome deca vrte glavom kao sove da bi izbegla opasnost, išao je u školu u kojoj tuča izbije očas posla, gde se odmori provode u skrivanju, a sve što može da se upotrebi kao oružje pričvršćeno je za pod hodnika i učionica. Stres je bio uobičajeno stanje njegovog tela, a zbog toga postanete veoma dobri u bežanju, jer vežbate svaki dan.

Ali slikanje? Šta je on, dođavola, znao o slikanju?

Kad bi bežao, njegov prijatelj Joar je uvek bio uz njega, ali se uvek osvrtao jer je želeo da bude siguran da će njega udariti,

ako ih stignu. Za razliku od umetnika, Joar je umeo da se bije, hoće to tako kad te često biju, a Joara je stari kod kuće toliko tukao da je bilo pravo čudo što su mu sve kosti još bile čitave. Kad su Joara u školi zadirkivali zato što je nizak, umetnik je mislio koliko je čudo što je i toliko porastao, s obzirom na to koliko ga je onaj zli čovek gazio.

A umetnik? On je umeo da u svemu vidi lepotu, jer nije umeo da je vidi u sebi. Nije osećao da pripada u školi, nije osećao da pripada u tom gradu, nije osećao da pripada u sopstvenom telu. Tog proleća kada je imao četrnaest toliko je plakao da se osećao ispražnjeno. Svi su mislili da je nesiguran samo zato što je tako ćutljiv, ali to nikada nije bio problem. Problem su bile stvari u koje je bio apsolutno siguran: siguran da je bezvredan. Siguran da njegovi drugovi greše kada misle da nije bezvredan. Siguran da će ih sve razočarati.

Ali njegovi drugovi? Oni su želeli samo da ga nasmeju. Nekad su to uspevali glupim šalama, nekad šalama koje su bile gotovo duhovite, ali najčešće tako što su trčali s njim kroz ceo grad, sve do mola, dok ne bi ostali bez daha, dok ne bi prestali da misle. Zatim bi se takmičili ko će prvi skočiti u more, a umetnik bi usput skidao odeću i taman kada bi se zaleteo ka ivici, neko bi iza njega uzviknuo: „PAZITE!“

Zaustavio bi se u pola koraka i okrenuo.

„Pazite kad skaćete da ne promašite more, moroni!“, viknuo bi Joar, pa bi projurio pored drugova i prvi uskočio.

U njegovu odbranu, morao je da se koristi lukavstvom da bi pobedio: da ne budemo zlobni, ali Joar jeste bio najniži u društvu, i ni izbliza nije bio najbrži. Neko je jednom rekao da je „visok kô dve jabuke“, i to sigurno nisu bile bogzna kolike jabuke. A ipak, bio je najhrabriji i najjači od njih. Možda je imao najmanje ruke, ali je uvek imao najveće pesnice. Kada Joar izađe iz sobe, kao da je izašlo dvadeset ljudi. Ako ga samo na tren izgubite iz vida, već bi bio negde daleko, uletao bi u